

Alte Drucke

**MATTHÆI || GALENI, S. T. || DOCTORIS, ET || APVD
DVACENSES || CANCELLARII, || COMMENTARIVS || In D.
PAVLI ad Hebræos || Epistolam. || Vnà cum eiusdem ...**

Galen, Matthaeus van

Lovanii, 1599

CAPVT QVINTVM.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150590

venimus, ad futurum pontificem vel ad praeceptorum
condonationem, si non defuerimus ipsi nobis, vel ad
futurorum cautionem certissimo praesidio.

CAPVT QVINTVM.

Syr.

OMnis enim prin-
ceps sacerdotū,
qui est ex filiis ho-
minis, pro filiis ho-
minis constituitur,
super ea, quæ Dei
sunt, ut offerat obla-
tiones, & sacrificia
pro peccatis, & qui
possit animū suum
submittere, & pati
cum ignorantibus, &
errantibus, eò quòd
& ipse infirmitatem
assumit: atque ic-
circo debet quem-
admodum pro po-
pulo, ita & pro ani-
ma sua offerre pro peccatis suis.

Vulg.

OMnis namq;
pontifex ex ho-
minibus assumptus,
pro hominibus con-
stituitur in ijs, quæ
sunt ad Deum, ut
offerat dona, & sa-
crificia pro peccatis,
qui condolere possit
iis, qui ignorant, &
errant: quoniam &
ipse circumdatus est
infirmitate: & pro-
pterea debet, quem-
admodum pro popu-
lo, ita etiam pro se-
metipso offerre pro
peccatis.

Hic descriptus est non tantum princeps sacerdo-
tum, sed etiam quilibet sacerdos: idq; petitis
argu-

argumentis non ex natura rei, sed tantum ex finibus, & functionibus: quod genus descriptionum ne apud rhetores quidem, & philosophos est illandabile. Nec omittendum, Apostolum, quod alias diximus, non solum conferre sacerdotium nouæ legis cum veteri, sed longè quoque Christum Aaroni præferre, et ostendere illius sacrificium albis (ut fertur) quadrigis Mosais victimis præcurrere. Verum ante omnia præstruit ea, quæ communia sunt; docens eadem partim esse in Christo abdicationem: partim non esse, tamq̃ illorum præsentiam, quàm horum ad eius maximam facere commendationem.

Omnis enim princeps sacerdotum. Hæc particula partim probat, quæ præcedenti capite Paulus adsumpsit, partim exorditur demonstrare Christum esse summum, et lectissimum pontificem, qui solum præstitit, quæ per legem non poterant impleri. Vox autem Omnis ostendit hanc descriptionem ad quodlibet sacerdotium, seu veteris, seu nouæ legis, seu ipsius Christi peculiare pertinere. igitur omnis pontifex, non tantum Moses, aut Aaron, sed ipse etiam Christus, princeps sacerdotum noui testamenti, ex hominum genere desumebatur. Et dum hoc dicitur, necesse est fateri aduersarios, in Christiana lege esse proprii nominis sacerdotes, quorum ille dici valeat princeps. Nam illi Mosais non pertinebant ad Christi sacerdotium, & pontificatum, qui initium habuit in felicissima diuina, & humane nature coniugatione; finem autem, & sacrificium in cruce. Hæc ergo oportet intelligi, qui non tantum panem, & vinum secundum ordinem Melchisedec offerunt; sed eadem transformant in corpus, & sanguinem domini.

Qui

Epistola

Qui est ex filiis hominis. Sententia est eadē:
 sed operapretium est grecam, & Latinam vocem
 λαμβάνωμενος, & assumptus, coniungere; ut constet
 non esse verum Pontificem, ac sacerdotem, qui homo
 non sit; vti etiam aduersarij, obliti suorum dogma-
 tum, in suis adserunt commentariis; ac proinde an-
 gelos esse non posse sacerdotes, vel reconciliatores, &
 purificatores; sed oportuissere verā Dei filium nobis
 esse similem; ac simul quiddam cum Deo familiare
 habere eos, quicumque apud nos iis vterentur mini-
 steriis. Et urgent iidem hostes vehementer, & cum
 patribus consitentur esse in ea re optimè consultum
 mortalibus, quod non habeant indicem, arbitrum,
 censoremq; peccatorum; & venie largitorem ange-
 lum, nostræ naturæ penitus expertem; sed hominem
 mortalem, patibilem, ac iccirco propensum ad mise-
 rendum. Quando igitur de ligandi, soluendiq; po-
 testate disputamus; est hinc mutuandum contra ad-
 uersarios præsidium. Cur negent alibi sacerdotes re-
 mittere peccata, quod hoc loco tam aperte confiten-
 tur? Hanc autem assumptionem non rectius intel-
 lexeris aliunde, quam ex 17. Numer. cum agitur
 de Aaronis diuinitus ad pontificatum electione. Ibi
 enim in versione diuini oraculi apud septuag. dicit
 Deus se adsumpsisse Aaronem in pontificem pro to-
 to populo: vnde Theodoretus, & alij interpretes col-
 ligunt in pontificem, & quorumlibet sacerdotum lo-
 cum non debere quosuis temerè adsumi, sed opus esse
 magno delectu, & consideratione, ut qui non sit indi-
 gnus, rectè indicetur. ἐκλέξομαι, quod est apud se-
 ptuag. probatum, si gregatumq; denotat: ut illam
 intelligamus seueram, rigidamq; qualem apud ma-
 iores

iores nostros in usu fuisse compertum est, electionem.
Habemus notam unam.

Pro filiis hominis constituitur. Hic heretici peruersitatis, & calliditatis sua in deprauandis scripturis gustum prebent. Vocem enim græcam *καθολική*, quæ media est, conantur ad agendi significationem trahere, ut non constitutum, sed constituentem intelligant, telumq; nobis hac fraude interuertant, quo res ipsorum pessimè affliguntur. Nos autem absit, ut hic Apostolum id sibi velle credamus, produci nimirum, quomodo futurum pontificem, vii sit in creatione prætoris, aut senatoris, in quibus nulla sit demutatio, vel meliorum accessio: sed talem potius intelligere constitutionem, quæ nunc à nobis ordinatio dicitur, certis ritibus constantem; qualem denique testibus omnibus interpretibus intellexit, cum discipulo præciperet constituere per ciuitates presbyteros. Hoc igitur loco debemus constitutionem accipere de ceremoniis cuiusque religioni propriis, quales veteris testamenti in exodo describuntur in Aaronis initiatione, sanctificatione, & constitutione. Si ad res nostras transeas, consecratur sacerdos per ceremoniam impositionis manuum, sicut Joānes Euang. præscribit, diuinitus monitus, & impulsus apud D. Clementem Rō. lib. 8. cap. 24. Sed luculenter ista suppeditabunt Theodoretus in religiosa historia, Epiphanius in Arianis, Areopagita cap. 5. Eccl. Hier. canones Apostolorum. 1. 2. & 36. Ab Episcopo autem istud fieri debere cap. 14. actorum demonstrat, ubi dicuntur Apostoli constituere, siue ut vox græca significat, manuum impositione creare sacerdotes, quod apertius declaratur capite 20. ubi Ephesini presby-

Tit. 1.

Exod. 28.

29. & 39.

1. Tim. 1.
Act. 14. &
20.

Lib. 2. ca.
21. constit.
Apostoli-
garum.

Sacerdotū
officia.

Can. 4.

סנהדרין
הבית

presbyteri, & episcopi à spiritu sancto narrantur cōstituti ad regendum populum Dei. Hæc igitur satis detegunt faciem istorum hominum, qui nihil aliud agi volunt, quàm quouis modo quempiam ad ministerium promoueri. Constituitur itaque, id est, sanctificatur, ordinatur. Ad quid?

Supereâ, quæ Dei sunt. Non ergo debet in sacerdotum functiones laicus inuolare, ut docet idem Clemens vsus Numer. cap. 16. & 17. si non expectare velit eundem cum Dathan, & coniuratis interitum. Quæ autem ea sint, exponet xalà synecdochen in sequentibus.

Ut offerat oblationes, & sacrificia pro peccatis. Ut administret sacra, & sacramenta, ut benedicat populo, ut ei impetret remissionem peccatorum, & postremò ut doceat. Verùm ut paulùm expendamus Paulinam synecdochen: primum, ac legitimum sacerdotis munus est, rebus diuinis operari, ut ab officio discedere norimus eos, qui sacra faciendâ sibi quàm rarissimè putant. Oblatio autem est, quicquid offertur Deo, oleum, panis, vinum, &c. quæ in Mosâicis legibus, & apostolicis canonibus nota sunt. Propriè autem dogæ vocantur, quæ ex animo liberali offeruntur. Nam si, ut nunc ferè sit, vix coacti persoluant, & nè tunc quidem, nisi deterrima: non est, quòd se quicquam offerre Deo credant, sed sua impotent tenacitati, ob quæ ab irato Deo miserè postea conqueruntur incommoda. Debent autem sacerdotes ea sistere Deo, quæ ultrò offeruntur. Sacrificia autem complectuntur eius generis oblationes, quæ immolationem coniunctam habent, Græci vocant, Hebraei Zebach, Syri debcho, quæ omnia in-

gulan-

gulandi, mactandiꝫ significationem habent. Sed ista in catechesibus fusius dicta: sufficit nostram victimam catholicam esse talem, qua vitam in cruce morte commutauit, nobisq; talis exhibetur; qua antequam altari, id est, cruci imponeretur, vinebat. Sed quomodo sacrificium pro remissione peccatorum peragatur, cursum delibandum. Nam quod attinet ad oblationes, & sacrificia; non multum refragantur aduersarij, quibus persuasum est veteris, ac nouæ legis sacrificiorum nullum esse discrimen; quod nobis absit ut persuadeant unquam. Nec enim Iudaica uictima vi sua, & propriè, peccata expiarunt; cum necdum esset à Christo omnium nomine persoluta λῦτροις; neque in se gratiam continebant: sed quæ ea offerebant, præditi fide in Christum, euadebant eius adminiculo futura crucis participes. Illarum autem efficacia hærebat in carnis emundatione, si quo immundorum attractu contracta fuisset impuritas: ad animam autem penetrare nequibant, nisi per fidem offerentium; quod ex Leuitico satis liquet, ubi pro iis, qui offerebant, dicitur sacerdos oraturus; nè quod esset impetratum, soli sacrificio ferretur acceptum. At vero nihil certius, nihil magis inculcatum in sanctorum patrum monumentis: quam sacrificium nostrum non qualibet leuia duntaxat, sed etiam graui, & scelera dimittere. Malachiam prophetam (ut hoc obiter attingam) loqui de nostro sacrificio si neget aduersarij: in promptu sunt fide dignissimi testes, Ignatius, Iustinus, Irenæus, Clemens Alexandr. & alij plurimi. Quod si omnes patres semel expungant hostes; nec dignentur antiquitatem concedere: non erit deinceps frustra laborandum, ut

Leuitico. 4.
&c. 5.

Vide Catecheses;

tam effrancis impudentia cuiusquam oratione, vel eruditione compefcatur.

Qui poffit animum fubmittere. *Latinus interpres condolere, alij compati vertunt; nec male; fed vox D. Lucae fpectanda eft μελῖσιοναθεῖν, quae mediocritatem fonat; ut fit fentus, Qui poffit moderari fe fe veritatem inter, ac mifericordiam; nē fit inepti mifericors, aut nimium feuerus, debet habere laudabile temperamentum. Igitur facerdos praeterea talis fit oportet, qui norit, quae fit ferēda in peccatores fententia; qui mifceat feueritatem clementia, & pro reorum diuerfis ingenijs nunc afpera, nunc blanda prebeat; qui vbires agitur cum impudente, Paulinam virgam adhibeat, fi deprehendat ex infirmitate collapsum admiſſa deflere, atque iam propenſum in deſperationem, benignam eueſtigio manum porrigat. Theodoretus, Oecumenius, ac Theophylactus pro μελῖσιοναθεῖν reponere στυπιαθεῖν non dubitant: in quo tamen verbo ſunt omnia, quae diximus intelligenda. Syra autem ſententia cum demonſtrat, qui poffit non ferocire, ac ſuperbire. Homines enim ferē ſunt truculentiores, & in afperiora magis propenſi. Si videant eminus ſtantem publicanum, deſtomachantur, & ferē condemnant miferum: ſecus autem humilis, ſuaq; ſibi conſcius infirmitatis, ac priorum non immemor ſuorum peccatorum, pronus eſt ad miferendum. Talem legimus Dionyſum, qui ferocientem Demophilum acriter compeſcuit. Ignatiū ſi legas, dices mifericordiae, et clementiae praconium. Idem apud Clementem Rom. cernere eſt. Igitur ſubmittere animum eſt humiliter de ſe ſentire; & facile condonare iis, quibus es ſimilis, vel eſſe poffis.*

Li. i. ca. 18
& 21. dia-
taxeon.

Et

Et patrum ignorantibus, & errantibus. Non tantum debet sacerdos esse misericors; ut afflictos consoletur, & desperantes erigat: sed si velit rite fungi suo munere; animum, verecundiam, & necessitatem confitentis, ad exemplum Christi, nostram in se omnia peccata recipientis inducere; ut non secus afficiatur, quam peccator ipse. Cuius rei præclarum habemus exemplum in Joanne evangelista apud Clementem Alexandr. Sed de ignorantibus aliquid. Verum quidem est, quod quidam hic notant, ignorantiam plerumque denotare omne peccatum, quod errore committitur: non tamen ad ea sola restringendum est, cum in omni peccato non desit ignorantia, sed de iis intelligendum, quæ partim errore, partim fragilitate, partim tentatione fiunt, non autem iis, quæ de industria, & animi libidine, licet his etiam sit reposita misericordia. Hoc tamen interest, quod pernicaces, & malitiosi ieiuniis, oneribusque, ac duris operibus premendi sunt (nisi forsitan præsens periculum Paulinam in Corinthium extorqueret indulgentiam) miserabilibus autem, & errantibus totis misericordie visceribus est occurrendum.

Clemens
Rom. lib. 2.
cap.

Eò quod & ipse infirmitatem sit indutus. Quia ipse vel peccator fuit, vel esse potest, quia non ignorat, quam sit arduum incedere inoffensis gressibus in via mandatorum Dei; meminit, qualibus dolis, & artibus consuevit Diabolus miseros inescare, quibus sensit quam sit difficile resistere, nisi Dei gratia perfidis fraudibus obsisteret, iamque lapsantes de belua faucibus, & perditos eriperet. Nec negligenda est auxesis syra, qua videtur sacerdotem adoperire, & penitus infirmitate amicare. Ab hac doctri-

na longè deflexerant Lampetiani, qui & picem tan-
gere, & ignem gestare in sinu sine vstione, & inquinam-
mento se posse iactabant.

Exem.Re-
gia. II.
ταυτα λε-
gebant.

Atque iccirco. Graci δὲ ἰαδόντες, vulgus inter-
pretum, Propterea. Quidam ad infirmitatem refe-
runt, quæ non est causa, cur offerre debeat, sed pecca-
tum: rursus tamen haud foret oblatio necessaria, si
de foret infirmitas. Quia igitur propensus est in pec-
catum, & quia peccat: propterea offert. Rectius itaq;
ætiologicòs redditur, ut interdum Graci δὲ ἰαδόντες
vsurpant.

Debet quemadmodum pro populo, ita &
pro anima sua. Neque id tantum, cum id faciât,
qui τὸ σωθῆναι offerunt: verum etiam

Offerre pro peccatis suis, ut execratus Pela-
gium, eiusq; iherosolymitanus, fit de propriis peccatis solici-
tus. Hinc discimus, quantum sit presidium in san-
cto, & religioso sacerdote. Esto igitur hac tertia pro-
prietas: sequitur quarta.

Syr.

Vulg.

Et nemo sibi su- Nec quisquam
mit honorem; sed sumit sibi honorem:
qui vocatur à Deo, sed qui vocatur à
sicut Aaron: quem- Deo, tanquam Aa-
admodum & Chri- ron. Sic & Christus
stus non sese glorifi- non semetipsum cla-
cavit, ut fieret prin- riscavit, ut pontifex
ceps sacerdotum, sed fieret, sed qui locutus
is, qui dixit ipsi: Fi- est ad eum: Filius
lius meus es tu, ego meus es tu, ego hodie
ge;

ho;

ge;

hodiè genui te. Si- *genui te. Quem ad-*
 cut & in alio loco *modum & in alio lo-*
 dixit: Tu es sacer- *co dicit: Tu es sa-*
 dos in æternum, in *cerdos in æternum,*
 similitudinem Mel- *secundum ordinem*
 chisedec. *Melchisedec.*

ET nemo sibi, &c. Quid fiet, si, ut olim sit ex-
 pectandum oraculum? Nè nunc quidem, o præ-
 clare, tibi deerit, si cordatos, & sanctos viros adieris,
 consulueris, moremque iis gesseris, si Episcopus tantum
 non rapiat: erunt illa tue vocationis certissima indi-
 cia. Sint ergo hæc tenebris à prophetis à legitime creati
 sacerdotis, ut primum sit eximius, deinde certis riti-
 bus initiatus, adhuc præditus ea, quam Greci *μυστήριον*
πνευματικόν vocant, postremo nè se intruserit. Nam tale
 quid latere videtur in dictione Vocatur, quale in
 Saulis primi Hebræorum regis legimus inauguratione;
 ne; qui quamvis electus, & inunctus, nihilominus
 domi latebat, & tantum non compulsus est regnum
 adire, indice Deo. Et quam parum fuerit ambitio-
 sus Aaron ipse, cuius nomen alij ab or, quod lucere,
 alij, quibus magis accedo, ab harah deducunt, quod
 concipere significat, licet ex 16. 17. 18. cap. Numer.
 colligere: qui una cum Mose totam de primatu, &
 sacerdotio litem diuino iudicio, & virga argumento
 permutabat. Nec illud omittendum, quod hac, &
 sequenti sententia sacerdotium honoris nomine ve-
 nit intelligendum tam Syris, quam Grecis, & La-
 tinis: ut sciamus hunc honorem virtutis esse præ-
 mium.

אֵל
הָאֵל

Epistola

Quemadmodum & Christus. Quia Paulus in difficili quaestione versabatur; & mores Judaeorum aliud habebant: probat Christum fecisse, quod ab omni legitimo sacerdote fieri debebat. Et Chrysostomus notat perstringi Iudaicos sacerdotes, ob impiam, & ambitiosam sacrarum functionum locationem, & redemptionem.

Non sese glorificauit, ut fieret princeps sacerdotum. Non arrogauit sibi, nec ambuit honorem sacerdotij. Commendatio est non mediocris oneris pontificalis, & sacerdotij; nisi tot spinis, & periculis esset inuolutum. Id autem quis non miretur, Christum optimè sibi còscium, cui nihil poterat creari periculi, non captaisse istud: eius autem sectatores, homines, ac proinde peccatores, ut cetera taceam; currere, laborare, ut eo procehantur? Et siquidem ut Ecclesie strenuam nauent operam; ut quotidie mortalibus agris numen reddant propitium; esset aliquo modo laudabile: sin ut ventri, ambitioni, auaritia consulant; quis non ducat indignum?

Sed is, qui dixit ipsi. Plerique suppleunt, Glorificauit eum; ut sit periphrasis Dei patris. Nequaquam arrogauit sibi hanc prouinciam Christus: sed is eum sacerdotio dignatus est, qui hac dixit psalmo secundo. Nam Deum patrem eo psalmo alloqui filium est in confesso: immò totum psalterium Tertullianus nihil aliud, quam sanctissimarum inter se personarum diuinarum dialogismos esse contendit. Hi igitur volant patrem fuisse Christo authorem sacerdotij. Et cum Apostolus paullo post dicat.

Sicut & in alio loco: ostendit aliquid praecessisse probationis. Sed quid istud ad sacerdotium?

Filius

Filius meus es tu; ego hodiè genui te. *Quod ad caput primum diximus, hic est repetendum, priorem, nimirum, testimonij partem ad præsens Apostoli negotium pertinere. Non fuit igitur Christus visibili delibutus unguento; non cætera, quæ Aaronicis sacerdotibus fieri debebant, fuerunt exhibita: sed simul atque conceptus, & natus est homo Dei filius, fuit initiatus sacerdotio. Dum itaque pater filium alloquitur, & suum demonstrat esse filium, eadem opera declarat esse pontificem: & psalmus ille partim ad Christi regnum, partim ad sacerdotium pertinet. Verum quoniam erat istud obscurius, subiungit apertius testimonium.*

Sicuti & in alio loco dixit: Tu es sacerdos: *Observant interpretes eo etiam loco fieri mentionem generationis, & mox sermonem induci de sacerdotio; ut rei utriusque indivulsa coniunctio notaretur. Nunc igitur simpliciter vocat Christum sacerdotem. Vox tamen indicat non debere ad Pontifices restringi; sed inferioris quoque ordinis sacerdotes intelligendos. Nec illud prætereundum, Hebræos, Syros, Latinos, Græcos, & Chaldæum Jonathan uti vocæ, quæ verum sacerdotem significet, cum sit tamen sermo de institutione christiani sacerdotij, & græcos interpretes cum ad illum psalmum, tum in hunc locum, de Christianis inconvincenter loqui mysterijs, & nostri sacerdotij hic originem agnoscere, ac eodem uti nomine: ut iam sit minus habendum iis fidei, qui presbyteros non alia re, quàm senio metiuntur. Sed qualis sacerdos Christus?*

In æternum. Quid hic aduersarij? Ipse dicitur sacerdos in æternum: quod in cruce tale obtulerit sa-

Epistola

erificium, ut illius vis sese porrigat in omnia retro se-
 cula; ex quo iusti, qui unquam fuere, aut futuri
 sunt, hauserunt gratiam. Hocne igitur agit Paulus?
 Illa victima cuncta promeruit, uti postea docebit
 Apostolus: sed putatis, o praclari, tantum propterea
 Christum dici sacerdotem in aeternum? At qui
 mox audiemus illum nunc apparere vultui Dei pro
 nobis: ac si quotidie pro nobis sacrificaret, dum illa
 vulnera patri commiserat, ut Chrysostomus, Theophylactus,
 & alij loquuntur. Aunt igitur Veteres
 id, quod res est, Christum non censendum fuisse sa-
 cerdotem in aeternum, si tantum semel obtulisset ho-
 stiam in cruce: sed quia prius instituerat sacrificium
 secundum ordinem Melchisedec, in cruetum, et suos
 edocuerat Apostolos offerre panem, & vinum, ita ut
 munificentissima transformatione sacrificarent cor-
 pus, & sanguinem eius, tum quia haec instituebantur,
 ut essent perpetua hostia usque ad eius aduentum,
 denique quod eadem ipse per manus efficit sacerdo-
 tum, idem qui sacrificat, & sacrificatur. Valeant
 igitur miseri, sacerdotum ordinem odio plusquam
 Vatiniavo prosequentes, quasi falso sibi vel sacrifici-
 cium, vel aliud quidvis christiani sacerdotes arro-
 garent alienum a Christo. Nihil recens construimus,
 nihil comminiscimur: sed per manus accepta reue-
 renter colimus, & propagamus, non ignari Christum
 in ultima coena creasse sacerdotes, praeceptumque tu-
 lisse, ut idem faceremus, donec reuertatur. Neque ta-
 men eo prouolamus: sed administratorum Dei per-
 missionem expectamus. Quis autem Bezam, Cal-
 uinum, aut Illyricum creant Pontifices? Quis vo-
 cavit? quod oraculum designauit? Dicent fortassis
 opera

opera satis vocatos declarare. Scilicet. Hoc igitur oportet esse perpetuum. Sed facessant erronei; nos ad sententiam redeamus. Tu es Christus, sacerdos, qui instituis perennem liturgiam, ac sacerdotium.

In similitudinem Melchisedec. Hinc videmus ordinem, quod in nostro legitur interprete, de similitudine accipiendum. Et ne videatur levis coniectura: Lucas græcus, cum & hoc bis, & capite septimo semel retinuerit dictionem, quæ est apud Septuaginta, τὸ αὐτὸ, ibi tamen exponit περὶ τοῦ ὁμοιότητος; & doctissimus Apollinarius ad eum psalmum reposuit ὁῖος; ut hic sit germanus sensus. Ratio sacerdotij tui consentanea, & similis est cum ratione sacerdotij Melchisedec. Sed qua in re sita est hæc similitudo? Patres diuersi proferunt. Athanasius dicit spectandum in Christo, quod ad instar Melchisedec, non sit unctus, nisi in suis duntaxat mystis. Epiphanius multis in locis id considerat, quod cum nullus olim apud Iudeos iniret sacerdotium alienus à stirpe Leuitica; nunc ex quavis familia, & populo, qui se dignos exhibent, consecrantur. Deinde, inquit Athanasius, ut Melchisedec gentilis; ita Christus gentilium Pontifex. Postremo, ferè omnium hæc est sententia; quod sicut Melchisedec obtulit non oues, non boues, & huiusmodi cruentas hostias; sed panem, & vinum: ita Christus non exercuit in sua cana lanienam; sed eadem illa obtulit, & à suis offerri precepit. Sed ista in catechesibus nostris accuratius. Hactenus igitur probauit Apostolus in Christo non desiderari, quod sacerdos cui libet adesse necesse est: illum à patre legitimè creatum, & consecratum Pontificem maximum. Nunc duas,
immo

Cap. 7.

immò tres veriùs dotes reliquas laudabilis (vri post Syros loquimur) principis sacerdotum est probaturus. Ostendet enim Christum non segnem, aut peccatis, rebusq; prophanis occupatum; sed grauem, aspiduum, & Spartam suam egregie adornantem; ad hac obrulisse sacrificia, idq; serio, & summa cum religione; & proinde maxima cum efficacia; præterea clementem, & facile omnibus expositum pontificem. Et iis omnibus id agit Paulus, vt Hebraeos nutantes, inq; desperationem inclinatos confirmet, vt partim spe, partim exemplo animati, ad Christum confugiant. Est autem in harum tractatione dotium summa difficultas, non tantum ob veterum in exponendo varietatem; verum etiam quia hunc locum heretici duxerint idoneum, quem veluti centrum errorum suorum, et fortissimum ducerent fundamentum. Et licet de veterrimis illis, Basilide, Cerdone, Arianis, qui hinc praesidia sumebant impietatis, non multum laborare debeamus: nihilo tamen minus strenue nos agere cogunt Calvinus, & Beza, hoc ex loco suum infernum effodientes; quem nihil aliud esse dicunt, quam ingentem formidinem, qualem Christo affingunt. Et illi quidem magnis verborum imbris depluunt, vt infelicem irrigent sationem: unico tamen argumento cuncta exprimentur; scogitemus, quam ob causam damnatus fuit Nestorius. Sed loquatur Paulus.

Syr.

Vulg.

Qui etiã carnem
indutus, petitionẽ,
& supplicationẽ cū
mu-

Qui in diebus
carnis suae preces,
supplicationesq; ad
eum,

mugitu valido, & lachrymis obtulitei, qui posset ipsum à morte seruare; & exauditus est. Et cum esset vel filius; à timore, & perpessio- nibus, quas susti- nuit, didicit obedi- tiam. Et quæ admo- dum consummatus; sic omnibus obedi- tibus sibi factus est causa vitæ æternæ; & cõstitutus est à Deo princeps sacerdotũ, in similitudinẽ Mel- chisedec.

eum, qui possit il- lum saluum facere à morte, cum cla- more valido, & la- chrymis offerēs, ex- auditus est, pro sua reuerentia. Et qui- dem cum esset filius; didicit ex iis, que passus est, obedi- tiam: & consum- matus, factus est o- mnibus obtemperã- tibus sibi causa sa- lutis æternæ; appel- latus à Deo ponti- fex secundum ordi- nem Melchisedec.

דִּיקוּחִי
de iachauh i
uiuificare,
excitare,
Sed vita,
&c. sunt
Syrus Salus;
conserua-
tio.

Ad verbũ
nomina-
tus.

Qui etiam carnem indutus Cum homo ver- saretur in terris; & nostro simile corpus cir- cūferret. Olim Bardeſanes, & nunc Skvuenckfel- diani hanc adferunt ſententiam: Priuſquam à no- bis ſuſceptam naturam vel excueret, vel in diuinita- tem abſorberet. Adfirmant enim (adeo nihil pudet diabolum per ora ſuorum effutire) nos eſſe blaſphe- mos, qui Chriſto creatam carnem tribuamus. Et hæc ſententiam demiror hominem aliqui doctum, ac di- ligentem, Ioannem Langum, dum juſtinum, Na-

Lian-

Epistola

zianzenum, Nicephorumq; cōuertit, nescio quid ibi
conspicatum, dicere Christianis theologis esse con-
sentaneam. Quid enim ad syrum Paulum diceret,
qui carnem indutum pronuntiat? intellige malis, &
perpersioni obnoxiam. Neque tamen, ut eo præsidio
careremus, desunt alia loca phrasim eandem redo-
lentia, ut Theophylactus ex psalmo 114. annotat.

Petitionem, & supplicationem. Phorius in
scholio dicit hunc locum esse intelligendum de ago-
nia seruatoris in horto, in qua, dum veluti se compo-
neret ad saluberrimam toti mundo missam crucis,
habuerit primum δέσχω, id est, deprecationem ad
patrē, ut transferretur ab eo calix; deinde ἱκέτης, id est,
supplicationem: Non mea voluntas, sed
tua fiat. Non desunt alij, qui dubitant, num de a-
lia potius agat oratione Paulus, cuius in suis com-
mentariis euangelistae non meminerint. Ad id ta-
men, quod prius dictum est, nos ducere videtur, quod
dicit Apostolus factam orationem ad eum, qui possit
ipsum eripere a morte. Si quid sit de ipsis dicendum
vocibus; bautho propriè petitionem significat; ita
tamen, ut adiunctam habeat obsecrationem: & hoc
valde congruit Lucae narrationi, qui dicit δέσχω eis ob-
latas; ut has preces è medio periculorum ei aculatus
intelligamus, cum maiorem nunquam prae se Chri-
stus metum pretulerit. Quid adiuncta supplicatio
sibi velit, notum est: interim notandum Graecis vo-
cari ἱκέτης; ut magna vis indicetur. Qua omnia
eò pertinent, ut dignitatem, præstantiam, & feruo-
rem istius pro nobis oblatis sacrificij videamus, & ut
discant sacris initiati, non sat habere, si preces sacrifi-
cales fideliter appendant; nisi etiam adlaborent, pro
sua

sua quisque virili, ut petitiones, obsecrationes, fiant tandem impetrationes.

Cum mugitu valido. gaotio clamorem obscurum, ac mugitum, qualis est ferè mœrentium, sonat: & quia omnes inslanit tibias, addidit validum. An autem in cruce, an in horto editum clamorem Paulus indiscet, ambigitur. Chrysostomus ad reuelationem Apostolo factam recurrit; aliis de cruce dictum placet, aliis de eo, quod dixisse fertur apud Ioannem: Pater clarifica filium tuum, &c. & eò penè respiciunt interpretes. A quibus si liceat interdum religiosè dissidere, ad easdem preces, & supplicationes referendum arbitror, quas cum ingenti furore, & clamore profudit. Nec mirum, si clamasse dixerimus, quem angelus confortauit, qui sudauit sanguine, qui ter preces repetiit, deq; apostolis non vigilantibus penè sit conquestus. Inter hæc enim quis non facile credet summa vocis contentione usum?

Et lachrymis. Nec istud habetur in euangelistarum narrationibus: mihi tamen persuadeo Christum in horto uberrimè fleuisse, & lachrymas cum sudore certasse. Quid enim magis testatam faceret humanam infirmitatem? Quantum autem est prodigium, veteres hereticos eo prolapsos vesania, post nature humane tot argumenta, ut spectra, & phantasmata in Christo commiscerentur? Quid factū fuisset, si solius diuinitatis apostoli meminissent!

Obrulit. sicut, eleuauit. Est epitas significans oblationis firmitatem. Hæc autem nos docent omnia, quo spiritu, & benevolentia sacro suo defunctus fuerit.

Ei, qui poterat ipsum à morte seruare. Est
peri-

Epistola

periphrasis Dei patris, ad quem tendebant omnia, quatum vel fecit, vel dixit Christus. Nec abs re ita loqui maluit Paulus, qui dicere potuisset: Qui cum liberavit a morte. Fuisset enim questio in promptu, an foret mortuus. Quemadmodum itaque Christus dixerat: Pater, si vis, transfer, &c. ita Paulus: Fudit preces ad Patrem, qui poterat transferre calicem. Non est tamen factum; ob commune patris, filiiq; de morte obeunda decretum: sed ubi mortem oppetiit, tum fuit ab ea liberatus. Et nostra huius sententia (nam interpretes hac ad mortis tempus referunt) ad stipulatur sermo Christi patri veluti ad blandientis: Pater, omnia tibi possibilia sunt. Ita Photius, mirè acutus in perpendendis circumstantiis. Habemus igitur explicatas præterea duas dotes veri pontificis, cum dictus est Christus fecisse officium, & id quidem religiose, & utiliter. Hostes autem, dum istum locum ad sua placita detorquere moliantur, in solis precibus reliquum superesse sacrificium Christi exemplo voluit adstruere. Quibus est in promptu respondere ex aliis scripturis, Dei filium non tantum preces, sed & seipsum obtulisse, si illius pugnare velint exemplo, nè dicam veteres theologos preces pro toto sacrificio synecdochicè usurpare. Illud autem perridiculum, quod sanctorum, & angelorum invocationi à quibusdam ex hoc loco detrahatur, quia filius solum patrem compellarit. Nam tali dialectica liberarentur Eunomius, Macedonius, & alij, qui in Spiritum sanctum iniquiores exiterent. Nunc videamus, quid isto sacrificio sit effectum.

Et exauditus est. Syrus τὴν εὐδοσίαν, quam latinus addita dictione sua reverentiam vertit, in sequen-

sequentem versum reiecit, & coniunxit cum verbo didicit, nempe, ex timore (sic εὐλαβείαν exprimit) & passionibus, seu angustis obedientiam. Libet igitur eadem paulisper inspicere. Divus Chrysostomus cum suis εὐλαβείαν istam patri attribuit, mireq; piū. & ad inflammandos animos maximò pere facientem sensum hunc tradit. Filius Dei tantum valebat apud patrem, ut is quasi verecundia compulsus, non ferens filij submissiorem orationem, totum liberalissimè concesserit. Quid enim, si pro clerico apud plebeum hominem episcopus intercedat: an ille nō erubescet ad tantam episcopi dignationem? Sic Deus pater (ut ex nostris divina discamus) Fili mi, inquit, communis est causa: impera, decerne quicquid libet. Alij etiam Graci, in quibus est Photius, hanc adscribunt filio, deq; pietate, & charitate interpretantur, quam frugi filius desert parenti, propter quam Christus fuerit exauditus. Tertia est hereticorum sententia, & eorum maximè, qui fabricantur Nestorianum infernum, qui adserunt perpeffionis tempore Christum ita exanimatum, & consternatum: ut desperaret, & in eas voces erumperet:

Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti: quæ & in psalmis, & in Matthæo sunt à nobis refutata. Nunc tantum de commentis Bezae, quibus praeceptoris sui heresim in crustare, & pro orthodoxia nititur intrudere, etiam dilutis (si Christo placet) orthodoxorum obiectionibus. Quod enimurgent catholici (sic miser secum disputat) Christonihil esse gloria reliquū, si meru absorptus de se actum iam, ac desperatum esse putavit, non aliunde, quam ex ignoratione distinctionis naturarum prodiit. Im-

Epistola

mò verò Beza, non ignoramus naturarum in Christo discrimen; neque nescimus vos ista affingere humanitati: sed fortassis tu ipse non satis memor es, illi eidem adiuncta diuinitati talia tribuere aliud nihil esse, quàm Nestorianismum in orbem reuocare; pèrinde ac si non fuerit illa naturalis coniunctio; sed diuina natura diutaxat inhabitaret in carne. Cum enim ex illa beata coagmentatione animam fuisse beatam necesse sit dicere: qui potuit, cado, ad illum desperationis barathrum commentitium postea deuergere; vt felix illa, terq; mortalibus cunctis adoranda mens simul se beatam, ac damnatam cerneret? Quod autem nugaris diuine quidem nihil decessisse, semper stabilem, felicemq; permanisse; humanam autem omni ex parte secus habuisse, Neque ullū diuine felicitatis visione beata accepisse perenne consortiū: quid est aliud, quàm Christū dissolueret. Sed grauis hereticus nos vocat ad ea, quæ in nobis experimur. Dū quispiā (inquit) absque magna perturbatione quicquam sentit, tūm ab externis sensibus sit progressus ad mentē, & quedā intercedit mora, dum exteriora simulachra ad mētis domiciliū perferūtur, quæ consilio adhibito, eligit, & indicat. Secūs autem, vbi quid præter omnem expectationem repente accidit mali, quod mox statim præoccupato rationis discursu decernitur, non adhibita illa lenta consultatione: ita vt probus aliquis, & iniuriarum tolerantissimus, exorta subito animi perturbatione, priusquam se ratio colligat, quippiam indignum parret virtute sua. Hactenus rectè: sed quò erumpes? Sic (inquit Vesanus) hūc factum est. Christus enim instructissimus omni virtute, & gratia, repentino quodam impetu, & Calvinianis inferis interceptus, ef-

fuit: Pater, ut quid me dereliquisti? *Quis hæc impia, & blasphema, si non penitus amens, indigna responsione non iudicet? Itaque valeat insani capitis insomnium. Illa enim Christi verba de nobis, quorum ille personam in cruce gerebat, intelligenda, aliàs à nobis fuit prolixè demonstratum. Quid autem aliqui Dei filio violentum, quid inopinatum accidit? immò quid non mysterio, consilio, & tranquilla mente admissum, susceptum, & toleratum est ab eo, qui nè sensurus quidem erat mortem, si nō eam ultro ad se inuissset, ac provocasset? Quando à deitate, & mente conspirante per omnia, dabatur locus infirmitati, tūc demū timebat, esuriebat, sitiebat, sudabat, lachrymabatur. Sed redeamus ad Paulum. Quid autē noster Syrus? Is, ut diximus, dissūgit metum ab exauditione, immò quadam mox explicanda interponit: ut videatur nimisquā alienū exauditionem istam ad timorem referri. Tamen si nō ignorem ἰσχυροῦς interdum pro metu accipi: sed mihi certum est, omissis hereticorum substructionibus, veterum sectari sententias. Nec enim est dubium, quin pater, iuxta Chrysostomum, reueritus sit filium sese adeò deprimentem; ipseque filius (ut alij volunt) summa erga patrem doctus sit pietate: ut ex iis duobus simul iunctis fuerit exauditus. Sed quid impetravit? Inquit Photius, ut fieret voluntas patris; ut crucifigeretur, moreretur, resurgeret, sederet in dextra patris; & sic pro humano genere satisfaceret. Sic (inquam) exauditus est: qui genus humanum iis artibus beavit.*

Etcū esset vel filius, à timore, & perpessionibus, &c. Quidam per hyperbaton reducūt ad

T 2

pre-

Damascen.
nus lib. 3.
à cap. 20.
vsq; ad 24.

Epistola

precum, & supplicationum oblationem, quasi diceretur. Tâmet si esset filius; non aspernatus est pro mortalibus supplicem patri se præbere. Sed Græcorum, & syri nostri potior est sententia. Cùm esset patri ubique par, & consubstantialis: tamen ex timore regere debuit, timore (inquam) quo reuercebatur patrẽ, quo impellente deiecit se usque ad mortem. Ex illo summo in patrem studio, docente, poscente, iubente illa charitate, deuotione, pietate, timore, nostra expertus mala.

Didicit obedientiam. Ignorauit igitur Dei filius obedientiam? licet de natura humana sit questio. Nestorius ignorasse diceret. Theologi autem nostri solent geminam Christo cognitionem tribuere, infusam, & qua experientia constat, quemadmodum philosophi (sit lucis causa dictum) diuidunt intellectum in agentem, & possibilem. Si enim sagacis ingenij viros videamus ex ipso sensu rerum, & experientia longè perfectiorem concipere cognitionem: putamus in Christo fieri potuisse, vt post tantas perpeffiones nihil accederet peritia ex agente intellectu? Tandem igitur vt nobis persuadeamus illum super omnia misericordem; didicit expertus obedientiam: vt quodammodo suis edoctus malis, miseris impensius succurreret. Et hæcenus de dotibus veri pontificis.

Nunc ad earundem effecta traducendi sumus, & audituri, quis fructus à Christo sacerdote redierit ad nos.

Etquemadmodum consummatus. Quomodo? Dixerat Christum obeduisse patri, & quendam sensum illi rerum nostrarum accessisse; qui non
tunc

tam illi necessarius, quàm nobis utilis erat: hac itaque obedientia consummatus, id est, perfectus fuit, ut omnia ei verissimè constiterint, quæ ad verum spectant pontificem. Diximus nonnihil de hac voce ad caput secundum: *ἡιερωδεις* enim quiddam sacrificale significat, & id, quod facultate præditum sit alios sanctificandi, & consummandi, uti Christiani loquuntur de sacramentis. Aiuntq; Græci theologi logè esse aliud *ἡιερωδυνας*, quàm *ἡιερωδους*: quod istud sacrificiis, & sacramentis pro ratione religionis, illud nihil aliud, quàm simpliciter perficere significet. Quod vocabulum rectè intellectum, & expensum, retundit eorum impietatem, qui post Christi sacrificium reliquum nihil esse patiuntur, quod homines sanctificet. Christus igitur factus est consummatus, quasi quoddam sacramentum, & sacrificium, unde omnes hauriant gratiam.

Sic omnibus obedientibus sibi factus est causa vitæ æternæ, seu vitæ æternitatis. Quid ergo? Quia ille obeduit; reddidit nos protinus omnes beatos? Nequaquam: sed duntaxat obedientes. Qui sunt ij? An qui credunt? Nam sine dubio fides obedientia vocatur. Verùm nè illa quidem sufficit: sed quemadmodum dictum est, fidem utramque partem completi, charitatem, & credulitatem, ita & hic primum credentes, deinde recta fidei consentaneam vitam ducentes, Christi, vestigii insistentes intellige. Preparavit enim Christus in baptismo, & aliis sacramentis salutarem potionem: sed nisi bibas, quid proderit esse preparatam?

Et constitutus est, &c. Satis istud est explicatum, & capite septimo dicendum erit ex instituto.

Syr.

Vulg.

Super hoc autem
Melchisedec multus
nobis sermo est ad
dicendum, & diffi-
cilis ad interpretandū:
eò quòd effecti sitis
infirmi auditione ve-
stra.

De quo nobis
grandis sermo, &
ininterpretabilis ad
dicendum: quoniam
imbecilles facti e-
stis ad audiendum.

Nocte secundæ fe-
riæ passionis.

Etenim cū de-

Debebatis enim
doctores esse, pro-
pter tempus in hac
disciplina. Ecce autē
rursum indigetis, ut
doceāmini eas scri-
pturas initiales, quæ
sunt principij verbo-
rum Dei; factiq; estis
egeni lactis, & non
cibi solidi. Omnis au-
tem, qui utitur lacte,
nō capit verbum iu-
stitiæ, eò quòd sit in-
fans: perfectorū au-
tē est solidus cibus,
qui

beretis: magistri es-
se, propter tempus:
rursum indigetis,
ut vos doceāmini,
quæ sint elementa
exordij sermonum
Dei, & facti estis,
quibus lacte opus sit,
non solido cibo. Om-
nis enim, qui lactis
est particeps, expers
est sermonis iusti-
tiæ: parvulus enim
est. Perfectorū au-
tem est solidus ci-
bus, eorum, qui pro-

con-

qui propter inquisitiones superarunt sensus suos ad discernendum bonum & malum. consuetudine exercitationes habent sensus ad discretionem boni, & mali.

Super hoc autem Melchisedec. Syrus commode interpretum litem dirimit, alio, et alio particulas illas De quo trahentium. Multas allegorias, & mysteria partim diuinitus, partim a maioribus impartiri accepta de Melchisedec: sed quo minus id a me fieri queat, vos estis in causa. Multus, noster interpret grandem vertit, quod de rerum copia, & argumenti dignitate, non sermonis magnificentia est accipiendum. Apostolus autem cum sciret uti se Hebræis parum amicis; prudentissimè, quod in initio facturus erat, in hunc usque locum distulit: ut hac admonitione perstricti, fierent alacriores ad plenius intelligendum ea, quæ a septimo capite ad finem usque epistola dicturus est. Eam ob rem tam exiliter interdum de Christo locutus est, & nomen suum epistola ista non præfixit.

Et difficilis ad interpretandum, seu enarrandum. Significat impedita negotium expositionis. Ipsa tam sunt ardua, & intricata mysteria, ut quis ea semel ingressus, sese non facile expedierit.

Eò quòd effecti sitis infirmi auditione vestra. Quia estis inepti, neque dum capaces auditores. Vox græcæ *ὀφθαλμοὶ* veterinosos arguit sua proprietate; ut se surdis cantaturum dicere videatur, minimeque repurgatis auribus. Quorsum ista? Ut intelligamus, quàm sit pudendum Christianos non sustinere

Epistola

sepenumerò seriam oraculorum, & reconditam interpretationem.

Debebatis enim doctores esse, propter tēpus in hac disciplina. *Itāne etiam tu populum, Paule, doctorem esse postulas? Vos, inquit, tādū credidistis in Christum; tam sunt multa vobis explicata; tam multa ipsi intērea legere potuistis: re aliorum agere catechistas, erudire, & ad baptismi susceptionem prouehere deberetis. Vbi γινώσκοντες? Quid ad ista dicturi sunt, qui iubent omnes in ignorantia quiescere? Loquebatur Paulus ad hunc modum, cum adhuc recens esset christianismus; cum vixdum annis viginti fulsisset euangelij predicatio; nec est dissimile vero inter Hebraeos multos fuisse non ita veteranos in religione: ut nos, qui cum lacte materno fidem imbibimus, post auditam toties catechesin, & conciones sacras, pudeat parum, aut nihil profecisse; neque ita libeat nescire, quæ ad nostram professionem pertinent. Hoc enim est, quod dicit Paulus Debebatis. Et usurpat honorificum vocabulum malpane, quo Christus magister appellatur; ut tam insignes optet Christianos, qui cathedram sibi vendicare docendo queant. Nomen autem disciplina procul eximit religionem christianam ab afflatu Skvnenckfeldiano.*

Ecce autem. *Emphaticum est. Rursum indigeris. Ergo prius rectè fuerant instituti: sed exciderant illis multa.*

Ut doceamini eas scripturas initiales, quæ sunt principij verborū. *Istud facile intelliget, qui legerit Augustinum de catechizandis rudibus. Olim adducebatur christiana fidei candidatus ad sacer-*

מלפני

Libellos
initiales.

sacerdotem: is susceptum examinabat, an Iudeus, idololatra, rusticus, an liberaliter institutus, aut philosophus; et opportunis in medium allatis scripturis, hominis morbos excantabat. Quod supererat, instruebatur de fidei capitibus, datis veluti ad manum ad singula scripturarum emblematis, quibus apud percunctatores fidem tueri, & eius aliquam rationem reddere posset. Tale quid hic innuit Paulus, nimirum rudimenta, & concinnatos veluti libellos, quibus apostolica ætate catechumeni formabantur. Est igitur gravis Hebræorum ista reprehensio, adeo degenerasse, ut ipsa fidei prima rudimenta obliti dicantur, rursusq; catechesibus opus habere.

Et facti estis egeni lactis, & non solidi cibi. Metaphora sumpta à nutritione puerili; cum vix admittunt lacteam pulticulam. Mirabiliter exag- gerat Hebræorum ruditatem Paulus. Cogor vobiscum repuerascere: si inciperem vobiscum intempe- stivam de Melchisedec typi Christi regno, & sacer- dotio tractationem, enecarem vos potius, quam inua- rem; adeo in fide nutabundi, & imbecilles facti estis.

Omnis autem, qui utitur lacte, non capit
verbum iustitiæ. *Intelligit eum, qui infans est in rebus christianis: solidum autem cibum vocat sermonem iustitiæ; quem interpretantur nonnulli de dogmate iustificationis. Neque negari potest doctrinam de christiana iustitia esse mirabiliter subtilem: sed illa tamen huius, quam innuit Paulus, est tantum pars iustitiæ. Omne, quod in nostra religione arduum est, quod ad cælum, vitamq; beatam pertinet, quod allegoriis adumbratur, & huiusmodi, signifi-*

Omnis, cuius ci- bus est lac,

etur nobis isto sermone instituta. Nam ad hos sermones intelligendum soli apti, qui insti sunt: ut ita dictus sit sermo instituta, quia requirit hominē instum, ac sanctum.

Εὐδὲ quòd sit infans. Infantem Syri stultum vocant schabro. שְׁכַבְרוֹ

Perfectorum autem est solidus cibus. Qui iusti, & p̃i, qui totis viribus in Christo crescere conantur, qui egressi sunt initiamenta catechetica; illi solidiora capeunt. Tales qui nactus est auditores, differat de necessaria, quae fidei adiungenda est, cognitione; tractet omnia mysteria Melchisedeciana.

Qui propter inquisitiones superarunt sensus suos. Subtiles intelligit scripturarum speculationes. Haec optime norunt, qui legerunt Philonis de Therapentis aureum libellum, in quorum hominum studio relucet, quod hic indicat Paulus. Syri animales homines vocant, qui tantum sensu utuntur in intelligendis scripturis, non fide, parati eas abicere, si cubi non congruant sensui: perfecti autem, & qui iam ad εἶν (ut habent Graeci) euaserunt per diuinam exercitationem, reiectis procul sensibus, fidem sequuntur magistrā. Proponitur Deus trinus, & unus panem, & vinum spectas in altari: quid ibi facies, si sensus adhibeas in consilium? Si illos audieris; certum est exitium: si superaris eosdem; silentio, & generosa ignorantie confessione, fortissimo pectore cuncta decoques. Qui redierunt ab haeresi, tamen si eam vehementer execrentur, tamen ut infirmum ex precedenti vitio stomachum agnoscas, in familiari colloquio fatentur, & inuiti nonnunquam produnt, se magnam in his concoquendis fidei carnibus diffi-

cultia-

cultatē pati. Tantum est operæpretium diuino munere suos sensus superasse.

Ad discernendum bonum, & malum. Vide, quænam ad istud requiruntur. Primum opus est integræ vitæ, innocentia, iustitia; deinde studio, diligentia, exercitio: unde liquet indignum esse crassissimos homines de doctissimis ferre sententiam; & iis omne deferri iudicium, qui apostolicè iudicandi nullam habent facultatem. Proferantur arbitri iusti, qui laqueis Diaboli non aliorum trahantur a recto, quiq; in re, de qua sunt pronuntiaturi, sint versati, ad sint ex scripturarum assidua lectione talium iudiciorum exempla, scripturarum (inquam) non hæretico, sed christiano spiritu intellectarum. Talibus enim boni, maliq; discrimen tuto deferetur.

CAPVT SEXTVM.



VID ex isto capite lector sibi promittere debeat, ferè liquet ex præterita inscriptione, quæ docet, quo tempore primi Christiani in ecclesiasticis conuentibus eo vsi fuerint. Primum igitur discemus, quid sit maxime proponendum candidato baptismi, et quid ab illo requirendum; quæ etsi in nostris infantibus locum non habeant; latent nihilominus quamplurima, quæ adultos spectent: deinde quo pacto sit agendum cum hominibus à baptismo relapsis. Exagget enim Paulus peccati grauitatem: quare nihil est vtilius, siue ut quis, quantum debeat Deo, priuatim ediscat; siue ut poenitentium dolorem ad iustam magnitudinem pro-